

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate et Educatione Civili III (2013)

RECENZJE

Barbara Kędzierska, *Kompetencje informacyjne w kształceniu ustawicznym*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2007, ss. 304

Gwałtowny rozwój społeczno-technologiczny stawia przed współczesnym człowiekiem wciąż nowe zadania. Wszechobecna ekspansja nowoczesnej technologii zmusza niejako do podjęcia próby systematyzacji, selekcji i krytycznej analizy docierających do człowieka informacji, jak również do ciągłej aktualizacji posiadanej wiedzy. Można dostrzec, że problemu nie stanowi już brak informacji, lecz ich jakość. Impulsem rozwoju społeczeństw od zawsze była wiedza. Obecnie jednak posiadanie wiadomości nie sprawia, że działamy lepiej. Często nawet w natłoku docierających do nas treści może okazać się, że podejmowane przedsięwzięcia stają się nieefektywne. Rośnie zatem potrzeba kształtowania umiejętności wyboru spośród dochodzących do człowieka informacji tych najważniejszych, pamiętając, że podjęta decyzja obarczona jest często dużą odpowiedzialnością. W obliczu zachodzących przemian naczelnym zadaniem edukacji staje się tym samym rozbudzenie u uczniów kreatywności, która jest właściwa wyłącznie człowiekowi i której nie zastąpi żadne urządzenie techniczne. Nie bez znaczenia dla współczesnych przemian społeczno-technologicznych pozostaje także zjawisko globalizacji, pociągające za sobą szereg edukacyjnych implikacji. Nieustanny przepływ informacji sprawia, że bez przeszkód i w bardzo szybkim tempie dowiedzieć się można, co dzieje się na drugim końcu świata. Ożywienie międzynarodowej wymiany gospodarczej, kulturalnej i naukowej wymaga od nas umiejętności współdziałania, ale również znajomości języków obcych i obsługi narzędzi umożliwiających porozumiewanie się na odległość. Aby aktywnie działać w zmieniającym się nieustannie świecie, potrzeba człowiekowi także nieustannej aktualizacji wiedzy i umiejętności. „Współczesne społeczeństwa stawiają dzisiaj człowiekowi bardzo wysokie wymagania”, żądając od niego posiadania kompetencji potrzebnych „tu i teraz”, dostosowanych do zmieniającego się rynku pracy. Kompetencje gwarantujących efektywne uczenie się oraz kierowanie własnym rozwojem. Stąd zrodziło się zapotrzebowanie na nowego pracownika, stąd wynika także rosnąca popularność słowa „kompetencje”. Obecnie już nie wystarczy stać się posiadaczem dyplomu czy świadectwa potwierdzającego nabycie kwalifikacji. Dla

osiągnięcia zawodowego sukcesu potrzeba bowiem znacznie więcej. Pozyskanie odpowiednich kompetencji stało się więc naczelnym celem każdego człowieka, od menadżerów wielkich korporacji począwszy, na pracownikach wszystkich sektorów gospodarki skończywszy.

Obecnie słowo to odnosi się również – a może przede wszystkim – do osoby nauczyciela. Potrzeba zatrudnienia „nowego pracownika” znalazła zatem odbicie także w sektorze oświaty. Od nauczycieli wymaga się określonych kompetencji, gdyż to oni wywierają wpływ na sylwetkę przyszłego pracownika. Jakim zatem powinien być współczesny pedagog, by zyskać miano kompetentnego? Jakie cechy winien posiadać, aby osiągnął satysfakcję zawodową? Na te i wiele innych pytań udziela odpowiedzi prof. Barbara Kędzierska w publikacji pt. *Kompetencje informacyjne w kształceniu ustawicznym*, wydanej nakładem Instytutu Badań Edukacyjnych w 2007 roku.

W swojej pracy Autorka zarysowała problematykę kompetencji na tle przemian społeczno-ekonomicznych, zjawiska globalizacji, roli mediów we współczesnym świecie oraz gwałtownego rozwoju technologii. Czytelnik otrzymał kompendium pozwalające zrozumieć pozytywne i negatywne konsekwencje ekspansji nowoczesnych technologii, które z całą pewnością gwarantują podniesienie standardu życia człowieka, ale mogą również doprowadzić do zachwiania jego poczucia wolności oraz do rezygnacji z bezpośredniej formy kontaktów międzyludzkich. Na poruszone zagadnienie Autorka spogląda przez pryzmat informacji i wiedzy, które – dopiero dzięki technologicznej progresji – stały się podwaliną społeczeństwa informacyjnego. Powyższa tematyka okazuje się szczególnie bliska prof. B. Kędzierskiej, która jest dyrektorem Instytutu Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, jak również dyrektorem Europejskiego Centrum kształcenia Ustawicznego i Multimedialnego. Należy zatem uznać, że głos w sprawie zabiera wybitny znawca problemu.

Książka składa się z czterech rozdziałów. Ich układ jest przejrzysty i doskonale dopracowany pod względem graficznym. Autorka, zachowując logiczny porządek prezentowanej tematyki, poddaje wnikliwej analizie każde sformułowanie dotyczące obszaru swoich zainteresowań. Przyjemność lektury potęguje fakt, iż każdy istotny fragment wyraźnie oddzielony jest od reszty tekstu, dzięki czemu szybko można znaleźć interesujące czytelnika zagadnienie. Na uwagę zasługuje także estetyka wydana, na którą składają się w moim odczuciu przede wszystkim czytelne wykresy i jakość publikacji. Nie bez znaczenia pozostaje również uszeregowanie omawianych zagadnień. Każdy kolejny rozdział publikacji rozważany jest bowiem w kontekście rozdziału poprzedniego, zaś ich porządek przedstawia się następująco:

1. Technologiczne uwarunkowania współczesnego społeczeństwa,
2. Kompetencje człowieka w globalizującym się świecie,
3. Nauczyciel wobec elektronicznie uwarunkowanej rzeczywistości,
4. Perspektywy, postulaty, propozycje.

Warto także podkreślić, iż publikacja stanowi niewątpliwie znaczny wkład w popularyzację zagadnień poświęconych kompetencjom współczesnego nauczyciela. Stanowi ona bowiem jedną z nielicznych wartościowych pozycji pedagogicznych,

poruszających kwestię kwalifikacji, kompetencji oraz kształcenia ustawicznego. Niejednokrotnie przecież zetknąć się można z książkami, które w tytule zawierają słowo „kompetencje”, jednak wybiórczość analizowanego zagadnienia każe przejść obok nich obojętnie. Tego nie można z pewnością powiedzieć o publikacji prof. B. Kędzierskiej.

O zasadności rozważań nad kompetencjami informacyjnymi świadczy – zdaniem Autorki – fakt, iż „telefon potrzebował 74 lat, by stać się narzędziem dla 50 milionów użytkowników, radio zyskało taką popularność w ciągu 38 lat, natomiast Internet potrzebował zaledwie 4 lat”. W odpowiedzi na rosnącą popularność Internetu i powszechny dostęp do informacji współczesna szkoła wykreśliła z katalogu potrzeb sylwetkę nauczyciela, będącego wyłącznie nośnikiem wiedzy. W zamian upomina się o przewodnika, doradcę, moderatora, pasjonata żywo zainteresowanego problemami swoich uczniów i zdolnego zaciekawić zagadnieniami związanymi z nauczaniem przedmiotem, umiejącego nawiązać z dialog oparty na empatii, szczerzej trosce i niezachwianej pewności, że każdy ma w sobie coś wartościowego – trzeba jedynie pomóc mu to uzewnętrznić. Autorka pisze, że „szkoła była wczoraj określana jako świątynia wiedzy. Dziś pojawia się ryzyko, że stanie się muzeum, lub – co gorzej – supermarketem informacji”. W jakim kierunku powinien zatem dążyć nauczyciel, który przestał być wyłącznym posiadaczem wiedzy? Zdaniem Autorki urządzenia techniczne odebrały człowiekowi „monopol na wiedzę”. Istnieje jednak właściwość ludzkiego umysłu, której nie można zastąpić żadnym oprogramowaniem – to ludzka kreatywność. Pociąga ona jednak za sobą także odpowiedzialność, związaną z koniecznością ustawicznego aktualizowania wiedzy, gdyż zdobywane informacje bardzo szybko tracą swoją wartość.

Niewątpliwą zaletą omawianej publikacji jest to, iż Autorka powołuje się na wspólne dla całej Unii Europejskiej (UE) założenia i dokumenty dotyczące kształcenia ustawicznego. Przynależność Polski do UE wymaga zatem od obywateli zarówno znajomości, jak i akceptowania priorytetów, które uznają także pozostałe kraje członkowskie. Wśród najważniejszych założeń czytelnik odnajdzie koncepcję dotyczącą zapewnienia powszechnego dostępu do edukacji ustawicznej, poprawienia poziomu osiągnięć na drodze kształtowania tzw. kompetencji kluczowych, jak również doprowadzenie do uznawania kwalifikacji i stopni naukowych na terenie całej UE na podstawie Europejskiego Systemu Punktów Transferowych (ECTS). Tendencja ta stawia zatem Polskę w sytuacji szczególnej odpowiedzialności za poziom wykształcenia osób legitymujących się dyplomem ukończenia studiów wyższych.

Zagadnienie kompetencji, poruszane w niniejszej publikacji, nieodłącznie związane jest z wieloma dyscyplinami naukowymi. Wśród nich wyodrębnić należy przede wszystkim pedagogikę, psychologię oraz socjologię. Autorka omawiając wnikliwie pedagogiczne ujęcie powyższej problematyki, prezentuje je w kontekście wybranych koncepcji psychologicznych człowieka, dowodząc w ten sposób interdyscyplinarnego charakteru swej publikacji. Recenzowana książka obfituje ponadto w wiele ciekawostek, wśród których odnaleźć można datę wysłania pierwszego e-maila w Polsce czy informację, ilu uczniów w naszym kraju przypada na jeden

podłączony do Internetu komputer. Zaprezentowana przez Autorkę klasyfikacja kompetencji współczesnego człowieka opracowana została w oparciu o wytyczne, znajdujące się w podstawowych dokumentach Komisji Europejskiej i w zaleceniach Parlamentu Europejskiego. Ponadto całość rozważań oparta jest na niezwykle bogatej literaturze przedmiotu, na którą składa się ogółem 299 pozycji bibliograficznych (w tym 104 obcojęzyczne) oraz 29 pozycji internetowych. Z powyższego wynika, iż analizowana publikacja stanowi niewątpliwie szerokie i wnikliwie studium problematyki kompetencji.

Czytelnik z pewnością dostrzeże, iż szczególne miejsce w omawianej pracy, przez wgląd na zainteresowania badawcze Autorki, znalazły kompetencje informacyjne. Odnaleźć tu można zarówno standardy ich kształtowania, jak również aktualne ujęcie wskazanej problematyki w badaniach własnych, których wiarygodność i wartość poznawcza dowiedziona została poprzez wielkość próby reprezentacyjnej i dobór populacji badawczych.

Godny polecenia jest zaprezentowany przez Autorkę Program Ramowy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej, będący owocem współpracy między uczelniami pedagogicznymi, który jest swoistą odpowiedzią na apel M. Sysło, by każdy nauczyciel był jednocześnie nauczycielem technologii informacyjnej.

Ostatnia część publikacji stanowi kwintesencję zawartych w niej rozważań, a jednocześnie odpowiedź na zapotrzebowanie społeczne w tej materii. Zawarte tu postulaty i propozycje dotyczą bowiem modułowego systemu kształtowania i rozwijania informacyjnych kompetencji nauczycieli, który powinien znaleźć odzwierciedlenie w dalekosiężnych zmianach w edukacji przyszłych i obecnych pedagogów, którzy niejednokrotnie odczuwają braki w dziedzinie przygotowania informatycznego.

Poruszane przez Autorkę problemy z pewnością wzbudzą zainteresowanie nauczycieli wszystkich szczebli kształcenia, głównie przez wgląd na fakt, iż umiejętności związane z wykorzystaniem w codziennych sytuacjach dydaktycznych nowoczesnych technologii stały się jednym z filarów nauczycielskiego autorytetu, którym przełom XX i XXI wieku gwałtownie zachwiał. Wśród czytelników mogą się znaleźć także studenci kierunków pedagogicznych, jak również wszystkie osoby żywo zainteresowane problematyką kompetencji i kształcenia ustawicznego związane ze środowiskiem naukowym. Powyższe zagadnienia z pewnością są także szczególnie bliskie każdemu człowiekowi, bowiem właśnie posiadanie wiedzy, umiejętności i doświadczenia, przy jednoczesnym wsparciu ze strony odpowiednich postaw, warunkuje nasz sukces osobisty i zawodowy. W omawianej publikacji uważny czytelnik odnaleźć może szczegółowy wykaz kompetencji nieodzownych do właściwego funkcjonowania w społeczeństwie.

Ewelina Biel